

บทที่ ๘

ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตร

ความนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายการศึกษาของชาติ ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ แทนหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่าทุกฉบับที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้ก่อนหน้านี้อย่างเป็นครั้งแรก โดยให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ซึ่งได้ใช้ครบทุกชั้นเรียนในปีการศึกษา ๒๕๔๘ โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาใช้เอง โดยให้หลักสูตรสถานศึกษามีความเชื่อมโยงกับหลักสูตรแกนกลาง และมาตรฐานของหลักสูตร ดังนั้นการนำเอาหลักสูตรไปใช้ชั้นเรียนว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพราะผลของการนำหลักสูตรไปใช้ จะสะท้อนให้เห็นว่าในทางปฏิบัตินั้น องค์ประกอบของหลักสูตร ทั้ง ๔ ด้าน คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผล สามารถนำไปปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลได้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรที่ควรจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ในบทนี้จะกล่าวถึง สภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร และปัญหาการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ตลอดจนแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรและโรงเรียนทางเลือกทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

ปัญหาของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

จากการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ที่ยึดหลักเอกภาพด้านนโยบาย แต่หลากหลายการปฏิบัติสู่สถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าเต็มตามศักยภาพ

ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว ย่อมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ เจตคติและมีการปรับการเรียนเปลี่ยน การสอนตามแนวทางปฏิบัติการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มบทบาทนอกจากการเป็นผู้จัดการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว สถานศึกษายังต้องมีหน้าที่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง และต้องมีการพัฒนาของตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจใหม่ที่สถานศึกษา

ไม่เคยดำเนินการมาก่อน จากรายงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้^๑

๑. ด้านการเตรียมความพร้อม ปัญหาที่พบมีดังนี้

- ๑.๑ ระยะเวลาการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีน้อย ขาดการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๒ เอกสารประกอบการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากกรมวิชาการไม่เพียงพอ และจัดส่งมาล่าช้า
- ๑.๓ บุคลากรภายในสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๔ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง
- ๑.๕ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร และอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๖ บางโรงเรียนมีจำนวนครูไม่เพียงพอครบถ้วนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดทำหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ขาดแคลนครู
- ๑.๗ วิทยากรที่ให้ความรู้เรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษายังไม่มี ความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่อิงมาตรฐาน
- ๑.๘ สถานศึกษาบางแห่งไม่มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน ชุมชน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ๑.๙ งบประมาณในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอ

^๑ ดำรง เหมือนประสพ. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่องและ โรงเรียนเครือข่ายสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการ ศึกษา ๖. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ. นาทยา ปิลันธนา นนท์. การออกแบบหลักสูตร ICT และการสอน e Collaborative Learning [Online]. Available : www. Ku.ac.th/e - magazinw/ august 47/ it/e colla.htm/, ศรีอนงค์ สนธิชัย. ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง สังกัดกรม สามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ. สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๖. รายงานการวิจัย การติดตามผลการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา ๖. (กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท., ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๘-๑๕๓. มาโนชญ์ มีดี. สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต ๒. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ. ยุวดี ศุภรัชดาพันธ์. ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ในสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต ๑. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๗ - ๑๘๙. โสภณ คำนิงเนตร. การจัดทำและบริหาร หลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๒. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาที่พบมีดังนี้

๒.๑ มีเวลาในการจัดทำหลักสูตรน้อยมาก ทำให้หลักสูตรไม่สมบูรณ์ขาดคุณภาพ และไม่มีโอกาสปรับปรุงแก้ไข

๒.๒ มีข้อมูลสารสนเทศไม่เพียงพอต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา

๒.๓ ขาดการมีส่วนร่วมจากบุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

๒.๔ สารระการเรียนรู้ในหลักสูตรไม่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

๒.๕ ศักยภาพสถานศึกษาในการจัดทำหลักสูตรมีความแตกต่างกัน ครูระดับปฏิบัติการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ทำให้เกิดความสับสน และไม่สามารถจัดทำสาระของหลักสูตร เป็นเหตุให้หลักสูตรของสถานศึกษาบางแห่ง มีการลอกเลียนแบบกัน มากกว่าจะทำให้หลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

๒.๖ การจัดทำสาระของหลักสูตร พบว่าครูขาดความรู้และทักษะในการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

๒.๗ ครูขาดความมั่นใจในความถูกต้อง และความเหมาะสมของหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำ

๒.๘ การออกแบบการเรียนรู้พบว่า ครูขาดความรู้ และเทคนิค วิธีการวัดและประเมินผลในรูปแบบใหม่ให้ตรงตามศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน

๒.๙ ครูไม่สามารถทำการประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ เขียนสื่อความของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ครบถ้วนและทันเวลา

๒.๑๐ การเรียบเรียงเป็นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา ขาดการตรวจสอบความต่อเนื่องของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

๒.๑๑ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากมีภาระงานอื่นมาก

๒.๑๒ หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล เกณฑ์การผ่านแต่ละช่วงชั้นยังไม่ชัดเจน เอกสารการประเมินผลการเรียนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

๓. ด้านการบริการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาที่พบมีดังนี้

๓.๑ ขาดการวางแผนก่อนหน้าสำหรับบริหารจัดการสาระการเรียนรู้รายวิชา และกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

๓.๒ ขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน

๓.๓ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

๓.๔ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตรยังไม่เป็นระบบต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ ขาดการเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับการนิเทศ ติดตามผล ตลอดจนครูไม่ให้ความร่วมมือและไม่นำผลจากการนิเทศมาใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน

- ๓.๕ การจัดเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ยังไม่สามารถดำเนินการได้
- ๓.๖ การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนยังไม่ประสบความสำเร็จ ครูไม่เห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดความรู้และทักษะในการทำวิจัย ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุน และไม่ได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
- ๓.๗ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลการใช้หลักสูตร
- ๓.๘ ขาดการรายงานผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อชุมชน
- ๓.๙ ไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตร

๔. ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาที่พบมีดังนี้

- ๔.๑ ครูยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๔.๒ ขาดการประสานงาน หรือการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างครูในโรงเรียนเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
- ๔.๓ ขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้
- ๔.๔ การจัดครูเข้าสอนไม่ตรงวุฒิ ครูไม่ครบชั้น ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ครูหนึ่งคน สอนหลายวิชา หรือสอนทุกวิชา ทั้ง ๆ ที่ขาดทักษะในวิชาที่ได้รับมอบหมายให้สอน
- ๔.๕ ครูขาดความรู้และทักษะในการวัดและประเมินผล ขาดเครื่องมือการวัดผลที่ได้มาตรฐาน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คู่มือหรือระเบียบการวัดผลไม่เพียงพอ ขาดการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการเรียนการสอน
- ๔.๖ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๔.๗ ครูไม่เห็นความสำคัญของแผนการเรียนรู้ ครูไม่มีเวลาเขียนแผนการเรียนรู้ ครูไม่สอนตามแผนการเรียนรู้ ครูขาดเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย

แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร ทำให้นักพัฒนาหลักสูตรมองเห็นทิศทางของการเปลี่ยนแปลงแนวคิด และรูปแบบของหลักสูตรที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรในต่างประเทศ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรของประเทศไทย ในปัจจุบันกระแสความเคลื่อนไหวที่สำคัญของโลกซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรได้แก่

- ๑. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ผลจากการล่มสลายของการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต และประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ทำให้ประเทศเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย แม้แต่ประเทศที่ยังคงปกครองด้วยระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ เช่น ประเทศจีนก็เริ่มเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ส่วนประเทศที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว ก็ได้สร้าง

และพัฒนาบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้น โรงเรียนจึงต้องมีหน้าที่โดยตรงในการปลูกฝังค่านิยมและวิถีทางประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียน การจัดหลักสูตรจะสะท้อนให้เห็นความเป็นประชาธิปไตยอย่างชัดเจนมากขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนมีเสรีภาพในการเลือกที่จะศึกษาได้ตามภูมิหลังของสังคม ความถนัด และความต้องการ แนวคิดของการศึกษาทางเลือก (alternative education) ทำให้เกิดโรงเรียนทางเลือก (alternative school) และหลักสูตรทางเลือก (alternative curriculum) ขึ้นอย่างมากมายในต่างประเทศ และส่งผลต่อแนวทางการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาของไทย

๒. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เป็นกระแสความคิดที่สืบเนื่องมาจากหลักประชาธิปไตยที่เชื่อว่า ทุกคนมีความคิดและความสามารถที่จะนำชีวิตของตนเองได้ ดังนั้นจึงต้องให้คุณค่าและความสำคัญของความเป็นมนุษย์แก่ทุกคน ในด้านการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร ความเป็นมนุษย์ที่มีค่าของแต่ละบุคคลจะได้รับการส่งเสริม โดยจัดหลักสูตรและการสอนให้มีความยืดหยุ่น เพิ่มทางเลือกให้แก่แต่ละปัจเจกบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะสนองความต้องการของตนเองได้มากที่สุด

ดังตัวอย่างแนวคิดของโรงเรียนเพื่อนเด็ก (child friendly school : CFS) ขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC) ๔ ด้านคือ สิทธิการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย สิทธิในการพัฒนาศักยภาพของตน สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง และสิทธิในการมีส่วนร่วม โรงเรียนเพื่อนเด็กมุ่งส่งเสริมความสงบสุข ความมีศักดิ์ศรี ความอดทน เสรีภาพความเสมอภาค และพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการยังชีพที่จำเป็นให้กับผู้เรียน^๒

๓. แนวคิดเกี่ยวกับโลกศึกษา หรือสหวัฒนธรรมศึกษา (global education) ปัจจุบันโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการนำเอาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารยุคใหม่ เช่น ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ มาใช้เป็นเครือข่ายทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ความเจริญของวิทยาการด้านต่าง ๆ ขยายเข้าไปทั่วทุกแห่งในโลก ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ได้แก่ ปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ค่านิยม จิตใจ ปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน เช่น ปัญหาสภาวะโลกร้อน ปัญหาสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตเช่นปัญหาโรคเอดส์ จากสภาพปัญหาดังกล่าวที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นนั้น โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันหลักทางสังคมต้องมีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังค่านิยมที่ดี เพื่อเตรียมเยาวชนในสังคมให้เป็นพลเมืองที่ดีของโลก แนวโน้มของหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำเป็นต้องเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดของโลกศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่ต้องพัฒนาบุคคลในสังคมให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ มีความเข้าใจผู้อื่นในฐานะของการเป็นสมาชิกของพลโลก มีโลกทัศน์ (global perspectives) ที่กว้างขึ้น ปรับตนเองให้สอดคล้องกับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงโดยเน้นความเป็นมิตรภาพ การประนีประนอม รับรู้ถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมีความเข้าใจถึงความแตกต่างของมวลมนุษย์ มีความเอื้ออาทรพึ่งพา

^๒ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็ก เล่มที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๘), หน้า ๗-๘.

อาศัยซึ่งกันและกัน เข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของตนเอง และสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมของตน

ตัวอย่างประเด็นที่ศึกษาในขอบข่ายรายวิชาโลกศึกษาของโรงเรียนในออสเตรเลียมีดังนี้^๓

๑. โปรแกรมการศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ (Australia's aid program)

๒. สิทธิของเด็ก (children's rights)

๓. สภาวะแห้งแล้งจากทะเลทราย (desertification)

๔. การศึกษา (education)

๕. สิ่งแวดล้อม (environment)

๖. ความปลอดภัยจากอาหาร (food security)

๗. เพศ (gender)

๘. กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization)

๙. ธรรมาภิบาล (governance)

๑๐. สุขภาพอนามัย (health)

๑๑. โรคเอดส์ (Aids / HIV)

๑๒. สิทธิมนุษยชน (human rights)

๑๓. การเงินระดับจุลภาค (microfinance)

๑๔. ภัยพิบัติของธรรมชาติ (natural disasters)

๑๕. การสร้างสันติภาพ (peace building)

๑๖. การลดภาวะความยากจน (poverty reduction)

๑๗. ผู้ลี้ภัย (refugees)

๑๘. ข้าว (rice)

๑๙. การพัฒนาชุมชน (rural development)

๒๐. การบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ (volunteering)

๒๑. สภาวะน้ำ (water)

๒๒. ความเป็นชุมชนเมือง (urbanisation)

การศึกษาทางเลือก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นกฎหมายการศึกษาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง และมีแนวคิดที่ก้าวหน้าให้การยอมรับรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลายที่จัดขึ้นโดยกลุ่มต่าง ๆ เช่น ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรมหาชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ เป็นต้น ประกอบกับการปฏิรูปการศึกษาของไทย ได้เปลี่ยนแนวคิดทางการศึกษามาเป็นการศึกษาตามมาตรฐาน (standard – based education หรือ SBE) นับเป็นนวัตกรรมของการจัดการศึกษาแบบ

^๓ Global Education. **Global Education Curriculum in Australia**. [Online] Available : <http://www.globaleducation.edna.edu.au/globaled/jsp/index.jsp> (2010).

ใหม่ จากเหตุผลของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนวัตกรรมการศึกษาตามมาตรฐาน จึงเปิดโอกาสให้เกิดการศึกษาทางเลือก (alternative education) โรงเรียนทางเลือกรูปแบบใหม่ ๆ (alternative schools) เกิดขึ้นเพื่อให้นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองได้มีโอกาสเลือกสถานศึกษาที่ตนเห็นว่าเหมาะสม และสามารถสนองต่อบุตรหลานได้หลากหลายขึ้น ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้นักการศึกษาสามารถจัดการศึกษา และบริหารสถานศึกษาได้หลากหลายรูปแบบตามอุดมการณ์ปรัชญาการศึกษาที่ตนสนใจ ปัจจุบันจึงเกิดโรงเรียนและหลักสูตรทางเลือกหลายรูปแบบ ซึ่งแพร่หลายอยู่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

การศึกษาทางเลือก เป็นการศึกษาเชิงอุดมคติ เพื่อแสดงถึงลักษณะของรูปแบบการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาแบบเดิม มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย บนฐานความคิดทางศาสนธรรม รากฐานทางปัญญา รากฐานทางจิตวิทยา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเติบโตตามศักยภาพ สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนทั้งด้านเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ในปัจจุบัน มีโรงเรียนทางเลือกเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายทั่วโลก ส่งผลทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรทางเลือก (alternative curriculum) อย่างหลากหลาย ในบทนี้จะยกตัวอย่างรูปแบบของโรงเรียนทางเลือก และหลักสูตรทางเลือกให้เห็นเป็นสังเขป ดังนี้

๑. โรงเรียนแม่เหล็ก (magnet schools)

๑.๑ ความหมายและความเป็นมาของโรงเรียนแม่เหล็ก

โรงเรียนแม่เหล็ก เป็นโรงเรียนทางเลือกที่มีลักษณะแตกต่างกับโรงเรียนสามัญปกติ คือมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยจะเน้นที่ความเป็นเลิศทางวิชาการในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เพื่อดึงดูดให้นักเรียนที่สนใจจะเก่งหรือเป็นเลิศทางด้านนั้น ๆ เข้ามาเรียน โดยไม่มีสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม มากีดกั้นแบ่งแยก คำว่า โรงเรียนแม่เหล็ก จึงเปรียบเสมือนแม่เหล็กที่ดึงดูดนักเรียนให้เข้ามาศึกษาในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนแม่เหล็กจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่เพิ่มทางเลือกของหลักสูตร หรือโปรแกรมการเรียน ที่ต้องให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัย สภาพแวดล้อม บรรยากาศที่เป็นระบบระเบียบ และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความพิเศษมากกว่าโรงเรียนปกติ ดังนั้นจุดเด่นของโรงเรียนประเภทนี้ คือ การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่มีจุดเน้นเฉพาะทางว่าจะจัดเตรียมนักเรียนออกไปประกอบอาชีพใด

โรงเรียนแม่เหล็ก เริ่มขึ้นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา เกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๐ โดยการเริ่มจากมหาวิทยาลัยที่อยู่ในเมืองใหญ่ ๆ ที่ต้องการให้มีโรงเรียนที่คนต่างเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สามารถเรียนร่วมกันได้^๔ (ในระยะต่อมา เมื่อมีการแข่งขันของโรงเรียนประเภทนี้สูงขึ้น ลักษณะของโรงเรียนแม่เหล็กในปัจจุบันจึงกลายมาเป็นโรงเรียนที่ส่งเสริมโอกาส และความเป็นเลิศทางวิชาการ

^๔ นาดยา ปิรันธนานนท์ และคณะ. การศึกษาตามมาตรฐาน : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ฯ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๓.

Public School Review ได้อธิบายว่าโรงเรียนแม่เหล็ก เป็นโรงเรียนที่จัดโปรแกรมพิเศษให้กับผู้เรียน เช่น โปรแกรมวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือศิลปะการแสดง หรือมีการนำเสนอวิธีการสอนแบบพิเศษ เช่น ใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทฤษฎีของการ์ดเนอร์ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการให้กับผู้เรียน^๕

๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนแม่เหล็ก

วอล ดริป (Waldrip)^๖ กล่าวว่าโรงเรียนแม่เหล็ก มีแนวคิดหลักว่านักเรียนทุกคนมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ถ้าครูได้ค้นพบความสามารถความสนใจเฉพาะทางของนักเรียนแต่ละคน ก็จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้นในสาขาวิชานั้น รวมทั้งเป็นการดึงดูดนักเรียนเข้าสู่โรงเรียน นอกจากนี้ในปัจจุบันโรงเรียนแม่เหล็กยังมีแนวคิดเพื่อใช้ลดการแบ่งเชื้อชาติ โดยเสนอทางเลือกชั้นเลิศจำนวนมากให้แก่ผู้เรียนทุกคนได้เลือกเรียน ดังหลักการต่อไปนี้

๑.๒.๑ นักเรียนทุกคนจะได้เรียนรู้ ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

๑.๒.๒ สนองต่อความสนใจ ความถนัด ที่นักเรียนสามารถทำได้ดีในรายวิชาต่าง ๆ

๑.๒.๓ นักเรียนได้รับความพึงพอใจจากทางเลือกที่จัดให้

๑.๒.๔ สิ่งที่นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และให้โอกาสในการเลือกโปรแกรมการเรียนต่าง ๆ ตามที่เหมาะสมแก่ผู้ปกครองของผู้เรียน

๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร หรือโปรแกรมการเรียนโรงเรียนแม่เหล็ก

Broward County Public School^๗ ได้จัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับโรงเรียนแม่เหล็ก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนใจทางการศึกษา ลดช่องว่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้กับผู้เรียน ดังนี้

๑.๓.๑ เพิ่มทางเลือกทางการศึกษาให้กับผู้เรียน

๑.๓.๒ ส่งเสริมความแตกต่างและหลากหลายในโรงเรียนเพื่อเพิ่มกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายให้มาอยู่ร่วมกัน

๑.๓.๓ ตั้งความคาดหวังสูงให้กับผู้เรียนทุกคน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

๑.๓.๔ เตรียมผู้เรียนเพื่อการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ

๑.๓.๕ พัฒนาบรรยากาศของสถานศึกษาที่เน้นทางวิชาการ

๑.๓.๖ จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

๑.๓.๗ ให้โอกาสผู้เรียนได้รับการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและการฝึกงาน

^๕ Public School Review. **What is a Magnet school?.** [Online]

Available : [http : www.publicschoolreview.com/magnet-schools.php](http://www.publicschoolreview.com/magnet-schools.php). (2010).

^๖ Waldrip, D. **About Magnet Schools America.** [Online]

Available : [http : www.magnet.Edu/about.htm](http://www.magnet.Edu/about.htm). (2010).

^๗ Broward County Public Schools **Magnet Programs Faces of the Future.** [Online]

Available : [http ://www.broward.k12.fl.us/magnet_programs/html/home/html](http://www.broward.k12.fl.us/magnet_programs/html/home/html). (2010).

Broward County Public Schools ได้นำเสนอโปรแกรมการศึกษาทางเลือกให้กับนักเรียน โดยนำเสนอโอกาสทางการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ในแนววิถีตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อดึงดูดผู้เรียนให้เข้ามาเรียนโปรแกรมการศึกษาทางเลือก แต่ละโปรแกรมจะมุ่งเน้นประเด็นศึกษาเฉพาะทาง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างโปรแกรมการศึกษาของโรงเรียนแม่เหล็ก ในสหรัฐอเมริกา

โปรแกรมการศึกษาของ Broward County Public Schools

ระดับเบื้องต้น

- Communication Languages
- Environmental Science
- Marine Environmental Science
- Performing & Visual Arts
- Science, Mathematics & Technology
- Science & Technology
- Technology

ระดับกลาง

- Communication/ Broadcast Arts
- Health & Wellness
- International Affairs & Business
- Pre – low & Public Affairs
- Pre – medical
- Science & Pre – engineering
- Marine Science

ระดับสูง

- Architecture & Design
- Aviation
- Medical Science
- Emerging Computer Technology
- International Affairs & Business Technology
- International Affairs with Information Technology

สำหรับแนวคิดของโรงเรียนแม่เหล็กในประเทศไทย ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การกระจายอำนาจทางการศึกษา และเสรีภาพทางการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีมากขึ้น โรงเรียนแม่เหล็ก หรือ โรงเรียน magnet มีการกล่าวขานกันมากขึ้น แต่ยังไม่มียังไม่มีโรงเรียนใดสามารถจัดเป็นโรงเรียนต้นแบบของโรงเรียนแม่เหล็กได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีโรงเรียนเฉพาะทางพิเศษบางแห่งจัดขึ้น เพื่อพัฒนา นักเรียนที่มีความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี เช่น โรงเรียนจุฬาภรณ

การพัฒนาหลักสูตร ~ ๑๖๘ ~ Curriculum Development

ราชวิทยาลัย จำนวน ๑๒ แห่งทั่วประเทศ ที่เน้นการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ สิ่งแวดล้อม โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างหลักสูตรรายวิชาวิทยาศาสตร์ (วิชาเพิ่มเติม) : ชีววิทยา ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์^๘

๑. ว ๔๐๒๔๑ ชีววิทยาของเซลล์และพันธุศาสตร์	๑.๐ หน่วยกิต
๒. ว ๔๐๒๔๒ ความหลากหลายทางชีวภาพ	๑.๐ หน่วยกิต
๓. ว ๔๐๒๔๓ ชีววิทยาโมเลกุล	๑.๐ หน่วยกิต
๔. ว ๔๐๒๔๔ กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา	๑.๐ หน่วยกิต
๕. ว ๔๐๒๔๕ ชีววิทยาสิ่งแวดล้อม	๑.๐ หน่วยกิต
๖. ว ๔๐๒๔๖ เทคนิคปฏิบัติการทางชีววิทยา	๑.๐ หน่วยกิต
๗. ว ๔๐๒๔๗ วิทยาศาสตร์การอาหาร	๑.๐ หน่วยกิต
๘. ว ๔๐๒๔๘ อุตสาหกรรมเกษตรและการตลาด	๑.๐ หน่วยกิต
๙. ว ๔๐๒๔๙ เทคโนโลยีชีวภาพ	๑.๐ หน่วยกิต
๑๐. ว ๔๐๒๕๐ หัวข้อพิเศษทางชีววิทยา	๑.๐ หน่วยกิต
๑๑. ว ๔๐๓๔๑ หลักชีววิทยา ๑ (AP)	๑.๕ หน่วยกิต
๑๒. ว ๔๐๓๔๒ ปฏิบัติการชีววิทยา ๑ (AP)	๑.๐ หน่วยกิต
๑๓. ว ๔๐๓๔๓ หลักชีววิทยา ๒ (AP)	๑.๕ หน่วยกิต
๑๔. ว ๔๐๓๔๔ ปฏิบัติการชีววิทยา ๒ (AP)	๑.๐ หน่วยกิต

จากตัวอย่างหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมทางชีววิทยาของโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พบว่า มีการจัดเป็นรายวิชาเข้มข้น (honor courses) โดยเฉพาะมีการจัดรายวิชาแบบ advanced placement courses หรือ A.P. courses เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนที่มุ่งหวังจะศึกษา ทางด้านชีววิทยาในระดับอุดมศึกษา

นอกจากนี้ยังมีรายงานวิจัยในระดับชุมชนบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน ของประเทือง สุข ยังเสถียร^๙ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคลังรายวิชา Magnet ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ผลงานวิจัยได้พัฒนาคลังรายวิชา Magnet ภาษาอังกฤษ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จำนวน ๑๕ สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาแพทยศาสตร์ ทันตแพทย์ พยาบาลศาสตร์ เกษษศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ สัตวแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ นิติศาสตร์ นฤมิตร ศิลป์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สังคมศึกษา และอักษรศาสตร์ ได้คลังรายวิชา Magnet จำนวน ๓๗ รายวิชา ดังตัวอย่าง คือ

^๘ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. Academic Magnet School. [Online]

Available : <http://www.mwit.ac.th> (๒๕๕๐).

^๙ ประเทืองสุข ยังเสถียร. การพัฒนาคลังรายวิชา Magnet ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ชุมชนบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๔-๑๓๘.

๑. รายวิชา Medical English : Human Body ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชาแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เภสัชศาสตร์ และเทคนิคการแพทย์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา Medical English : Human Body

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : ไม่มี จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยศึกษาคำศัพท์อวัยวะภายในและภายนอกของร่างกาย เพื่อให้มีความรู้คำศัพท์และรู้ตำแหน่งของอวัยวะร่างกายของมนุษย์ ฝึกฟังสารคดีเกี่ยวกับเรื่องร่างกายมนุษย์ เพื่อจับใจความสำคัญจากวีดิทัศน์ ฝึกพูดถามตอบเพื่อขอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ ฝึกอ่านบทความวิชาการจากตำรา วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในเรื่องโครงสร้างและระบบการทำงานของร่างกาย เพื่ออธิบายบอกรายละเอียดการทำงานของอวัยวะส่วนต่าง ๆ รายงานและบรรยายในกลุ่มย่อยหรือหน้าชั้นเกี่ยวกับชนิดของระบบการทำงาน โครงสร้าง หน้าที่ การทำงานภายในระบบและที่สัมพันธ์กับระบบการทำงานอื่น และใช้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนแผนผังความคิดเพื่อสรุปความจากเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องโครงสร้างและระบบการทำงานของร่างกายของมนุษย์ และมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในบริบททางการแพทย์

๒. รายวิชา English for Dentistry ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชาทันตแพทยศาสตร์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา English for Dentistry

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : Medical English : Dangerous Microbes จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยศึกษาคำศัพท์ ชื่ออุปกรณ์การตรวจ ฝึกบทสนทนาระหว่างทันตแพทย์กับผู้ป่วย เช่น การถามประวัติและอาการของผู้ป่วย ฝึกฟังสารคดีเรื่องโรคในช่องปากเพื่อแสดงความคิดเห็นของเรื่องจากวีดิทัศน์ ฝึกพูดเพื่อนำเสนอข้อมูลในที่สาธารณะ ฝึกอ่านบทความจากตำรา วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรื่องโรคในช่องปากและการรักษา เพื่ออธิบายรายละเอียดและให้คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการดูแลป้องกันและรักษาสุขภาพอวัยวะในช่องปาก และวิธีการใช้อุปกรณ์การตรวจ อธิบายและบรรยายเกี่ยวกับโครงสร้างและส่วนประกอบของช่องปาก ชนิดของฟัน การเจริญเติบโต และหน้าที่การทำงาน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มย่อยและหน้าชั้นถึงเรื่องโรคในช่องปาก อาการ สาเหตุ และการรักษา รวมทั้งข้อมูลที่อ่านศึกษาค้นคว้า เช่น การค้นพบวิธีการรักษาโรคในช่องปากแบบใหม่ และใช้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนรายงานเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ มีความรู้ทางสาขาวิชาทันตแพทย์เรื่องโรคในช่องปาก อาการ และการรักษา

๓. รายวิชา English for Nursing ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา English for Nursing

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : Medical English : Dangerous Microbes จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยฝึกสนทนาในสถานการณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่พยาบาลกับผู้ป่วย เช่น ถามข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ อาการของผู้ป่วยในเบื้องต้นก่อนพบแพทย์ ฝึกฟังเพื่อแสดงความคิดเห็นจากคำบรรยายเรื่องการดูแลและพยาบาลผู้ป่วยจากบุคคล แลบบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์ ฝึกพูดนำเสนอข้อมูลในที่สาธารณะ ฝึกอ่านบทความและข้อเสนอแนะจากตำรา คู่มือ ป้ายคำเตือนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องการพยาบาล เพื่ออธิบายและบรรยายขั้นตอนการพยาบาลผู้ป่วย การตรวจสอบร่างกายผู้ป่วยในเบื้องต้น วิธีการทำความสะอาดเครื่องมือและการจัดอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการให้กับผู้ป่วย การให้คำแนะนำผู้ป่วยเรื่องสุขภาพ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มและหน้าชั้นเกี่ยวกับการดูแลและการพยาบาลผู้ป่วยที่เป็นโรคต่าง ๆ คุณธรรมของเจ้าหน้าที่พยาบาล และเพื่อสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนรายงานตามข้อมูลที่ได้จากการอ่านและเขียนกรอกแบบฟอร์มข้อมูลผู้ป่วย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับการพยาบาล มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและมีความพร้อมในการศึกษาต่อทางสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

๔. รายวิชา English for Veterinary Medicine : Animal Body ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชา สัตวแพทยศาสตร์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา English for Veterinary Medicine : Animal Body

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : ไม่มี จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยศึกษาคำศัพท์อวัยวะภายในและภายนอกของร่างกายสัตว์ เพื่อให้มีความรู้เรื่องชื่อและรู้ตำแหน่งของอวัยวะร่างกายของสัตว์ ฝึกฟังสารคดีเกี่ยวกับเรื่องร่างกายสัตว์เพื่อจับใจความสำคัญจากวีดิทัศน์ ฝึกพูดถามตอบเพื่อขอและให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังหรืออ่าน ฝึกอ่านบทความวิชาการจากตำรา วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในเรื่องโครงสร้างและระบบทำงานของร่างกายสัตว์ อ่านสื่อที่ไม่ใช่ความเรียง เช่น แผนผังรูปภาพระบบการทำงานของร่างกายสัตว์ เพื่ออธิบายการทำงานของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของสัตว์รายงานและบรรยายในกลุ่มย่อยหรือหน้าชั้นเกี่ยวกับชนิดของระบบการทำงาน โครงสร้าง หน้าที่ การทำงานภายในระบบและที่สัมพันธ์กับระบบการทำงานอื่น และใช้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนแผนผังความคิดเพื่อสรุปความจากเรื่องที่ย่าน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องโครงสร้างและระบบการทำงานของร่างกายของสัตว์ และมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในบริบททางสาขาวิชาสัตวแพทยศาสตร์

๕. รายวิชา English for Engineering : Chemical Substances ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา English for Engineering : Chemical Substances

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : ไม่มี จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยฝึกฟังเพื่อจับประเด็นจากสารคดีเรื่องสารเคมีจากวิดีโอ ฟังพูดขอและให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากเรื่องที่ฟังหรืออ่าน ฝึกอ่านข้อแนะนำ คำเตือนจากคู่มือและป้ายคำเตือน เพื่อให้คำแนะนำและบอกขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการใช้อุปกรณ์การทดลอง การใช้สารเคมีและการปฏิบัติการณ์ทดลอง อ่านบทความวิชาการในเรื่องสารเคมี ได้แก่สารประกอบ สารละลายคอลลอยด์ สารแขวนลอย และธาตุต่าง ๆ สารละลาย ธาตุ สารประกอบ การแยกสาร พันธะเคมี อะตอม และโมเลกุล อ่านสื่อที่ไม่ใช่ความเรียง เช่น ตารางธาตุ จากตำราและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่ออธิบายรายละเอียดและบรรยายเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และเพื่อสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนบันทึกย่อเพื่อสรุปความเรื่องที่อ่าน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องสารเคมี มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในบริบทของเนื้อหาที่เป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนทางสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์

๖. รายวิชา English for Architecture : Architecture and Human Lives ซึ่งเป็นรายวิชาเพื่อการเตรียมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทางสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้

รายวิชา English for Architecture : Architecture and Human Lives

ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ จำนวน ๔๐ ชั่วโมง

รายวิชาบังคับก่อน : English for Architecture : Architectural History จำนวน ๑ หน่วยกิต

คำอธิบายรายวิชา

พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและมีความรู้เนื้อหาทางสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์เรื่องงานสถาปัตยกรรมกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยฝึกฟังสารคดีในเรื่องงานสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงความคิดเห็นของเรื่องจากวิดีโอ ฟังพูดเพื่อนำเสนอข้อมูลในที่สาธารณะเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน ฝึกอ่านบทความจากตำรา วารสาร สารานุกรม และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในเรื่องงานสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นจนถึงปัจจุบัน ชีวิตความเป็นอยู่ พื้นฐานงานศิลปะ เพื่ออธิบายงานสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นจนถึงปัจจุบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ บรรยายและรายงานปากเปล่าเกี่ยวกับผลงานและแนวคิดของสถาปนิกชั้นนำที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ เช่น โครงสร้าง รูปแบบเทคโนโลยีการก่อสร้าง อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน เช่น อิทธิพลของชีวิตความเป็นอยู่ และความต้องการของมนุษย์กับทิศทางและแนวโน้มของงานสถาปัตยกรรม และเพื่อการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ฝึกเขียนรายงานเพื่อให้ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับเรื่องที่อ่าน

๒. การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

๒.๑ ความหมายและสภาพการณ์ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (home school) หมายถึง การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบ จัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยเป็นผู้สอนด้วยตนเอง หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นสิทธิโดยพื้นฐานของบิดา มารดา และครอบครัว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกอบรม ฝึกอบรม ฝึกอบรม หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล ให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ โดยมีความเชื่อว่าครอบครัวเป็นผู้ที่รู้จักเด็กได้ดีที่สุด การจัดการศึกษาประเภทนี้ จึงมีลักษณะแตกต่างกันตามค่านิยม ความเชื่อ และสติปัญญาของบิดา มารดา

สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีดังนี้^{๑๐}

๑. ความเสื่อมศรัทธาในระบบการศึกษา ประสบปัญหาเกี่ยวกับระบบการศึกษา
๒. ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาอย่างหลากหลาย และกำกับวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้
๓. ปัญหาเด็กและเยาวชน ตลอดจนความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มขึ้น ทำให้ผู้ปกครองไม่มั่นใจความปลอดภัยในโรงเรียน

๔. ทศนคติ อุดมคติ และศรัทธาทางศาสนา

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว กำลังเป็นที่แพร่หลายทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ได้กลายเป็นกระแสการจัดการศึกษาทางเลือกซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมาก มีเด็กประมาณ ๑.๕ ล้านคนที่ได้รับการศึกษาอยู่ที่บ้าน และมีอัตราการเติบโตของการศึกษาประเภทนี้ ร้อยละ ๑๕ ต่อปี (California Homeschool Network)^{๑๑}. และมีการคาดคะเนว่าในปี ค.ศ. ๒๐๐๘ อาจมีเด็กในสหรัฐอเมริกาที่เรียนอยู่ที่บ้านเป็นจำนวนถึง ๖.๘๗ ล้านคน^{๑๒}

^{๑๐} อมรวิรัช นาคทรพรพ. รายงานการวิจัยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประสบการณ์ของนานาชาติ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖. ยุทธชัย เถลิ้มชัย และคณะ. ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดย ครอบครัว (Home School). (กรุงเทพมหานคร : พริกหวาน กราฟฟิค, ๒๕๔๙), หน้า ๕๕.

^{๑๑} นาดยา ปิรันธนานนท์ และคณะ. การศึกษาตามมาตรฐาน : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๒.

^{๑๒} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้. [Online] Available : http://www.once.go.th/publication/4207001/homeschool_chap1.pdf (๒๕๕๐).

สำหรับจำนวนเด็กที่อยู่ในระบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวของต่างประเทศ
สรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ประเทศ	จำนวน
สหรัฐอเมริกา	๑,๒๓๐,๐๐๐ คนในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และประมาณว่าจะเป็น ๖,๘๗๐,๐๐๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑
ออสเตรเลีย	๑๘,๒๓๐ คนในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และประมาณว่าจะเป็น ๘๓,๐๐๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑
ฝรั่งเศส	ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน
นอร์เวย์	ประมาณ ๒๐๐ คน
อังกฤษ	ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน
แคนาดา	ประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา^{๑๓}

สำหรับจำนวนครอบครัวไทยที่จัดการศึกษาประเภทนี้ ตามรายงานการวิจัยเรื่อง
รูปแบบและพัฒนากิจการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยสรุปว่า ในปัจจุบันรูปแบบการจัด
การศึกษาโดยครอบครัวได้มีการขยายตัวมากขึ้น ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๗ – ๒๕๔๘ มีครอบครัวที่
จัดการศึกษาประเภทนี้ทั่วประเทศ จำนวน ๕๗ ครอบครัว และมีเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในรูปแบบ
การศึกษาโดยครอบครัว จำนวน ๗๖ คน^{๑๔}

จากการสำรวจความคิดเห็นของเด็กอเมริกัน โดย National Home Education
Research Institute หรือ NHERI สรุปข้อได้เปรียบของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีดังนี้^{๑๕}

๑. พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีเวลาอยู่กับลูกเต็มที่ ความผูกพันอบอุ่นระหว่างสมาชิกใน
ครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้น

๒. พ่อแม่ ผู้ปกครองมีโอกาสเลือก และปรับ แนวทางการจัดการหลักสูตรและการ
สอนให้เหมาะสมกับแบบแผนชีวิต ความเชื่อ ความต้องการและความพร้อมของลูกได้อย่างยืดหยุ่น
แทนการส่งลูกไปรับการศึกษาแบบ “เหมาโหล” ที่บังคับให้ลูกต้องเรียนทุกอย่างเหมือน ๆ และพร้อม
กับเด็กคนอื่น ๆ ในขณะที่ลูกยังไม่พร้อมหรือไม่สนใจที่จะเรียนเรื่องนั้น ๆ

^{๑๓} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้.

[Online] Available : http://www.once.go.th/publication/4207001/homeschool_chap1.pdf
(๒๕๕๐).

^{๑๔} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้.

[Online] Available : http://www.once.go.th/publication/4207001/homeschool_chap1.pdf
(๒๕๕๐).

^{๑๕} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้.

[Online] Available : http://www.once.go.th/publication/4207001/homeschool_chap1.pdf
(๒๕๕๐).

๓. เด็กได้รับการปฏิบัติในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ และมีสิทธิเสรีภาพของตนเอง ปราศจากการถูกตีตราว่าเป็นเด็กเรียนช้า หรือมีปัญหา เหมือนสภาพที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

๔. การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ต่อเนื่องตลอดเวลาโดยไม่มีการปิดภาคเรียน เรียนรู้อย่างสนุกสนานต่อเนื่อง จะค่อย ๆ ปลุกฝังจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้อยู่เสมอ

๕. การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง เป็นไปได้ง่ายในบรรยากาศของครอบครัว สามารถจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายทั้งในบ้านและนอกบ้านแทนการเรียนจากหนังสือเรียน หรือฟังคำบรรยายในห้องเรียน

สำหรับจุดอ่อนของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สมาคมผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ (National Association of Elementary School Principals : NAESP) ของสหรัฐอเมริกา ได้สรุปความไม่เหมาะสมของการจัดการศึกษาประเภทนี้ คือ

๑. เป็นการปิดกั้นเด็กจากประสบการณ์ทางสังคม

๒. เป็นการแยกเด็กออกจากกลุ่มชนชั้นทางสังคม หรือกลุ่มเชื้อชาติอื่น ๆ ในสังคม

๓. เป็นการจำกัดโอกาสที่เด็กจะได้สัมผัสกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อสารการเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง ตามที่มีในหลักสูตรปกติทั่วไป

๔. อาจดำเนินการสอนโดยผู้ที่ไม่มีความรู้ที่เหมาะสมที่จะเป็นครู

๕. เป็นการเพิ่มภาระแก่เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในการสอดส่องดูแลคุณภาพของการจัดการศึกษา

๖. ทำให้การสอบวัดมาตรฐานการศึกษาเป็นไปด้วยความยากลำบาก

๗. อาจเป็นผลเสียต่อสุขภาพและความปลอดภัยของเด็ก

๘. อาจไม่เหมาะสมในกรณีเด็กพิเศษที่มีความต้องการต่างจากเด็กทั่วไป

๒.๒ รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

แบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวของประเทศไทย แบ่งเป็น ๔ ลักษณะ^{๑๖} ดังนี้

๒.๒.๑ การจัดการศึกษาโดยมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียน โดยโรงเรียนสอนบางวิชา และครอบครัวจัดการศึกษาบางวิชา โรงเรียนต้องมีความเต็มใจและมีโครงการพิเศษ ทั้งนี้ต้องอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ

๒.๒.๒ การจัดการศึกษาที่ดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว เป็นการดำเนินการโดยจัดการหลักสูตร และวิถีทางการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ความถนัด และความสนใจของเด็ก

๒.๒.๓ การจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบเครือข่ายประสานงาน เป็นการดำเนินการโดยครอบครัวหลายครอบครัว มีการประสานงานแบบไม่เป็นทางการ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในบางโอกาส โดยที่สมาชิกแต่ละครอบครัวยังดูแลการศึกษาให้ลูกตนเองเป็นหลัก

^{๑๖} ยุทธชัย เฉลิมชัย. สภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘๙ - ๒๙๗.

๒.๒.๔ การจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการ เป็นการดำเนินการโดยครอบครัวมาร่วมกันจัดการศึกษา มีลักษณะคล้ายเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยมีคณะผู้บริหาร และคณะครูเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษา รูปแบบนี้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นสถานศึกษาประเภทศูนย์การเรียนรู้โดยองค์กรเอกชน หรือ องค์กรชุมชน

๒.๓ ลักษณะการจัดหลักสูตร

แนวทางการจัดหลักสูตรของการศึกษาประเภทนี้ มีหลักการจัดหลักสูตร ดังนี้

๒.๓.๑ หลักสูตรมีความยืดหยุ่นตามความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียน โดยจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เน้นทักษะชีวิต มีการซักถาม สนทนา กระตุ้น แนะนำ จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้าน การเตรียมสื่อ อุปกรณ์การเรียนรู้ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒.๓.๒ การผสมผสานหลักสูตรจากหลายที่ เช่น นำหลักสูตรจากต่างประเทศที่เห็นว่าเหมาะสมมาประยุกต์ใช้

๒.๓.๓ การยึดถือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยนำวิชาหลัก วิชาบังคับ หรือวิชาพื้นฐาน มาปรับให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน หากในอนาคตต้องการกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนก็จะสามารถเทียบโอนผลการเรียนได้

๒.๔ แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ของการศึกษาโดยครอบครัว จะยึดหลักให้เป็นธรรมชาติในชีวิตประจำวันมากที่สุด โดยผสมผสานกับการใช้สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ หลายครอบครัวมีการจัดตารางเรียน แต่ไม่เคร่งครัดตายตัว บางครอบครัวเรียนกับโปรแกรมนานาชาติ วิธีการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์แวดล้อมที่พ่อแม่จัดให้ และจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรืออาจมีครูมาสอนพิเศษในบางวิชา

๒.๕ แนวทางการวัดผลประเมินผล

การวัดผลประเมินผล มีจุดมุ่งหมายเน้นการพัฒนาการเป็นรายบุคคล เน้นการประเมินตามสภาพจริงมากกว่าการใช้แบบทดสอบ มีความต่อเนื่องเห็นตลอดทั้งกระบวนการ มากกว่าการประเมินเพียงชิ้นงานที่เป็นผลลัพธ์ในขั้นสุดท้าย อาจใช้วิธีการสังเกต บันทึกพัฒนาการ บางครั้งอาจเข้าร่วมทดสอบในสถานศึกษาตามที่ได้ลงทะเบียนไว้

๓. โรงเรียนหลักสูตรเร่งรัด

๓.๑ แนวคิดโรงเรียนหลักสูตรเร่งรัดในต่างประเทศ

โรงเรียนหลักสูตรเร่งรัด (accelerated schools) เริ่มขึ้นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา โดยเฮนรี เอ็ม. เลวิน (Henry M. Levin) และคณะ แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด เป็นผู้ริเริ่มโครงการ มีชื่อว่า The Accelerated School Project (ASP) ในปี ค.ศ.๑๙๘๖ มีเป้าหมายเพื่อสร้างความสำเร็จให้กับนักเรียนทุกคน ลดช่องว่างของการที่จะประสบความสำเร็จทางการเรียนระหว่าง เด็กที่ด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความเสี่ยง (at-risk students) เพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง และเด็กที่ด้อยโอกาสทางสติปัญญา โรงเรียนประเภทนี้มีแนวความเชื่อว่า เด็กในภาวะเสี่ยงภัย มีช่องว่างทางการเรียนรู้จากการที่โรงเรียนตีคุณค่าในตัวเขาต่ำกว่าเด็กอื่นๆ ด้วยความด้อยทางสภาพเศรษฐกิจ

และสังคม จึงมุ่งสร้างให้เด็กมีความแข็งแกร่งและพึ่งพาตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาผู้ปกครองหรือครูอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรในโรงเรียนประเภทนี้จึงออกแบบเป็นหลักสูตรบูรณาการ เน้น การเรียนแบบองค์รวม^{๑๗} องค์ประกอบหลักของโรงเรียนประเภทนี้ คือ

๑. การมีเป้าหมายที่เป็นหนึ่งเดียว (unity of purpose) ภายใต้การตกลงร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

๒. การมอบอำนาจและความรับผิดชอบ (empowerment coupled with responsibility) สมาชิกของโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

๓. การสร้างความเข้มแข็ง (building on strengths) โรงเรียนจะใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนทำงานร่วมกับครูและผู้ปกครอง เพื่อทำให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น

ตัวอย่าง โรงเรียนหลักสูตรเร่งรัดในสหรัฐอเมริกา

New Haven Accelerated Elementary School.^{๑๘} เป็นโรงเรียนประถมศึกษานานาชาติเล็กในโคลัมเบีย รัฐมิสซูรี เป้าหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียน เกิดจากปรัชญาความเชื่อที่ว่า นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ภายใต้คำกล่าวที่ว่า “success for all” โรงเรียนมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตนเองไปตลอดชีวิต การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านวิชาการ ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความปลอดภัย ตลอดจนได้ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึง เกรด ๕

ตัวอย่างการจัดหลักสูตรในระดับเกรด ๑ ครอบคลุมรายวิชาดังนี้

๑. ภาษา
๒. คณิตศาสตร์
๓. วิทยาศาสตร์
๔. สังคมศึกษา
๕. วิทยาศาสตร์สุขภาพ
๖. ศิลปะ
๗. ดนตรี
๘. พลศึกษา
๙. พัฒนาการของบุคคลและนิสัยรักการทำงาน

๓.๒ แนวคิดการจัดหลักสูตรเร่งรัดในประเทศไทย

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรเร่งรัดในประเทศไทยนั้น สืบเนื่องมาจากการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา ไม่ได้ทำการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนที่

^{๑๗} สุมนา ระเบียบ.การศึกษาทางเลือก. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (เอกสารอัดสำเนา), ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๑๘} New Haven accelerated Elementary School. Education for the Future. [Online] Available : www.newhaven.boone.k12.ky.us/. (2010).

มีความสามารถพิเศษ (gifted child) อีกทั้งคนทั่วไปยังมีความเข้าใจผิดว่า เด็กเหล่านั้น เป็นผู้ที่มีการเรียนเยี่ยม มีไหวพริบสูง สามารถจัดการและช่วยเหลือตนเองได้ที่อยู่แล้วไม่จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทั้งนี้ในความเป็นจริงเด็กที่มีศักยภาพสูงมากเหล่านี้ หากไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาความสามารถอย่างถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่เยาว์วัย ความเป็นเลิศไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยและอาจหายไปที่สุดในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นอาจทำให้บุคคลกลุ่มนี้เกิดปัญหาทางจิตใจรู้สึกเก็บกด คับข้องใจหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน อาจใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ผิด กลายเป็นปัญหาสังคม สถิติในอดีตที่ผ่านมาจากระบบการศึกษาไทย ยังไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ที่มีความสามารถพิเศษจำนวนไม่น้อยได้หายไปจากระบบการศึกษา ดังนั้นเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ วรรค ๔ ได้ระบุถึงสิทธิของบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ คณะรัฐมนตรีได้มีมติจัดตั้งศูนย์พัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกลไกในการเสาะหา การพัฒนาและการใช้ความเชี่ยวชาญของผู้ที่มีความสามารถพิเศษในสาขาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ดนตรี และทัศนศิลป์ โดยได้กำหนดเป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙)

๓.๒.๑ หลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ควรดำเนินการดังต่อไปนี้^{๑๙}

- ๑) จัดเนื้อหาที่ยากและท้าทายกว่าหลักสูตรสำหรับเด็กทั่วไป
- ๒) มีการเชื่อมโยงและบูรณาการกันในหลายวิชา
- ๓) ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกสิ่งที่ตนเองจะเรียน
- ๔) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่สลับซับซ้อน ลึกซึ้งกว่าหลักสูตรปกติ
- ๕) เป็นกระบวนการทางความคิดระดับสูง
- ๖) มีกิจกรรมที่ตอบสนองความหลากหลายของกระบวนการเรียนรู้
- ๗) ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานหรือผลการเรียนรู้ของเด็กให้ชัดเจน
- ๘) ให้ความสนใจกับความมุ่งมั่นในความสำเร็จ ความกระตือรือร้นและการเปลี่ยนแปลงภายในที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กที่ส่งผลดีต่อสังคม
- ๙) เน้นพัฒนาการทางคุณธรรมจริยธรรมเป็นแกนนำ
- ๑๐) เน้นการพัฒนาสมองทุกส่วน (whole brain approach)

๓.๒.๒ การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มี ๔ โปรแกรม ดังนี้

- ๑) โปรแกรมการลดระยะเวลาการเรียน (acceleration program)
การจัดการศึกษาแบบลดระยะเวลาการเรียน เป็นวิธีการช่วยให้เกิดความยืดหยุ่นทางการศึกษา แต่ต้องมีกระบวนการที่ถูกต้องรัดกุมจึงจะเป็นผลดีกับเด็ก การจัดการศึกษา

^{๑๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยการพัฒนา รูปแบบและหลักสูตรการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

ให้กับเด็กที่สามารถเรียนร่วมกับผู้อื่นที่สูงวัยกว่า เรียกว่า การสอนแบบลดระยะเวลา โดยจัดระบบการเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในลักษณะเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป ที่เรียกว่า โรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ (school within school) หลักสูตรลดระยะเวลาเรียน เป็นหลักสูตรที่มีขอบข่ายเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เท่ากับหลักสูตรปกติของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการใช้เวลาเรียน ๖ ภาคเรียน ลดระยะเวลาเรียนให้เหลือเพียง ๔ ภาคเรียน

๑.๑) ประโยชน์ของการจัดการศึกษาแบบลดระยะเวลาเรียน มีดังนี้

๑.๑.๑) นักเรียนสามารถเรียนตามศักยภาพของตนเอง
๑.๑.๒) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนสิ่งที่ยากขึ้น ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง

๑.๑.๓) ลดทัศนคติทางลบกับการเรียนรู้ ลดความท้อแท้ ช่วยให้เกิดกำลังใจเพื่อหน่วยการเรียนรู้ในวิชาปกติที่เขาเรียนได้เร็วกว่าเพื่อนๆ เป็นการป้องกันไม่ให้เกิด การถดถอยทางศักยภาพของเด็ก หรือทำลายศักยภาพของตนเอง

๒) หลักสูตรการเพิ่มพูนประสบการณ์ (enrichment program)
หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรมุ่งจะพัฒนาผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ให้ศึกษาแบบกว้าง ยากและลึกซึ้งกว่าหลักสูตรปกติ เนื้อหาที่เรียนมีความยากเท่าหลักสูตรปกติ ทั้งในแนวลึกและแนวกว้าง บูรณาการกับสาขาวิชาอื่นๆ ให้นักเรียนมีโอกาสในการเลือกสิ่งที่จะเรียน และเน้นการคิดระดับสูง

๒.๑) วัตถุประสงค์ในการจัดหลักสูตรเพิ่มพูนประสบการณ์
๒.๑.๑) ทำให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานและผลสัมฤทธิ์ สูงขึ้น โดยไม่จำกัดอายุ

๒.๑.๒) นักเรียนได้แนวทางการศึกษา และได้เนื้อหาเพิ่มเติมกว่าหลักสูตรปกติ

๒.๑.๓) นักเรียนได้รู้กว้าง หลากหลาย และซับซ้อน
๒.๑.๔) เนื้อหาที่มีความซับซ้อน เหมาะสมกับผู้เรียน
๒.๑.๕) ส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการแก้ปัญหา

๒.๑.๖) ส่งเสริมทักษะการคิดระดับสูง และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
๒.๑.๗) สร้างแรงจูงใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการพัฒนาอาชีพ

๒.๒) การจัดหลักสูตรแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ สามารถจัดได้ ๓ รูปแบบคือ

๒.๒.๑) จัดชั้นเรียนพิเศษให้กับเด็กที่มีความสนใจ มีความสามารถในเฉพาะวิชา การจัดห้องเรียนพิเศษที่นักเรียนมีระดับความสามารถพอๆกันมาเรียนร่วมกันเฉพาะวิชา (โดยไม่แยกเด็กเก่ง อ่อน และไม่แยกวิชา) จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนา

การพัฒนาหลักสูตร ~ ๑๗๙ ~ Curriculum Development

ความสามารถได้ตามศักยภาพยิ่งขึ้น เพราะได้ทำงานที่เหมาะสมมากขึ้น ครูจัดกิจกรรมง่ายขึ้น ได้ทำงานที่ท้าทายทั้งครูและนักเรียน

๒.๒.๒) จัดชั้นพิเศษบางเวลา เช่น นักเรียนเก่งคณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา เรียนเพิ่มเติมในวันเสาร์ – อาทิตย์ และปิดภาคเรียน

๒.๒.๓) จัดกิจกรรมพิเศษในชั้นเรียนปกติ เป็นการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กทุกระดับไว้ในกลุ่มเดียวกันในบางครั้ง เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดพัฒนาการทางสังคมในบางครั้ง ควรจัดผู้เรียนที่มีระดับการเรียนรู้เหมือนกัน ให้เรียนในกลุ่มเดียวกัน เพื่อเปิดโอกาสในการใช้กิจกรรมเสริมที่ยากกว่าปกติ

๓) หลักสูตรขยายประสบการณ์ (extension program)

หลักสูตรขยายประสบการณ์เป็นหลักสูตรที่จัดเพื่อตอบสนองความสนใจ ความถนัดเป็นรายบุคคล ซึ่งสามารถทำเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่มได้

๓.๑) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขยายประสบการณ์

๓.๑.๑) เพื่อจัดโปรแกรมนอกหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษของสาขาต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัดเป็นรายบุคคล

๓.๑.๒) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพเกินกว่าเกณฑ์ของหลักสูตรปกติ

๓.๒) รูปแบบการจัดกิจกรรมหลักสูตรขยายประสบการณ์ มีดังนี้

๓.๒.๑) การทำโครงการพิเศษ

๓.๒.๒) การเรียนในห้องเรียนศูนย์วิทย์พัฒนา

๓.๒.๓) ทำศูนย์วิทยาการที่เป็นแหล่งกระตุ้นการเรียนรู้

ตามความสนใจที่มีสี่รูปแบบต่าง ๆ

๓.๒.๔) การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

๓.๒.๕) เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๓.๒.๖) ค่ายวิชาการตามความสนใจ

๓.๒.๗) การสร้างเครือข่ายกลุ่มที่มีความสนใจแบบเดียวกัน สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษต่าง ๆ

๓.๒.๘) จัดระบบติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญที่จะเป็นพี่เลี้ยงให้เกิดความท้าทายของความคิด

๓.๒.๙) สร้างความรับผิดชอบ วินัยในการเรียนให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

๓.๒.๑๐) จัดการแข่งขันในทางวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้มีการท้าทายทางความคิด และทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน

๓.๒.๑๑) การฝึกทักษะการเรียนรู้ เช่น การหาข้อมูล การใช้ข้อมูล การวินิจฉัย วิเคราะห์ใช้วิจารณญาณกับข้อมูล และการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นต้น

๔. หลักสูตรการเรียนล่วงหน้า

๔.๑ ความหมายและลักษณะของหลักสูตรการเรียนล่วงหน้า (advanced placement program : AP)

หลักสูตรการเรียนล่วงหน้า เป็นหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษากับโรงเรียนมัธยมศึกษา ร่วมกันพัฒนารายวิชาที่มีคุณลักษณะเทียบเท่ากับรายวิชาที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา โดยจัดโอกาสให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สามารถเลือกเรียนบางวิชาที่มีความสามารถและมีความสนใจ หรือมีความถนัดซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนในโรงเรียน หรือโดยอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษา ภายใต้การกำกับ ดูแล และนิเทศโดยอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษา เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาในรายวิชานั้น ด้วยระดับคะแนน และมีคุณสมบัติตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด จะสามารถเข้าศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงด้วยระบบการพิจารณา รับตรง (admission) และสามารถเทียบโอนหน่วยการเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องเรียนซ้ำในรายวิชานั้น เมื่อเรียนในสถาบันอุดมศึกษานั้น

หลักสูตรการเรียนล่วงหน้า หรือ AP Program เริ่มดำเนินการในสหรัฐอเมริกา มาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เนื่องจากความสนใจของกลุ่มนักวิชาการ ที่มีต่อการสร้างโอกาสเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถพิเศษ และยังไม่ได้รับการส่งเสริม ความสามารถนั้นอย่างเต็มที่

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ Ford Foundation's Fund for the Advanced of Education ให้ทุนแก่มหาวิทยาลัย ๓ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยพรินสตัน และมหาวิทยาลัยเยล ร่วมกับโรงเรียนเอกชน ๓ แห่ง คือโรงเรียนเอลิเตอร์ โรงเรียนแอนโดर्फ และโรงเรียนลอเรนซิล เพื่อศึกษาว่า ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการสอนเนื้อหาสาระอะไรบ้างในช่วงเวลา ๒ ปี สุดท้ายของการเรียน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้รับการสอน เนื้อหาสาระอะไรบ้างในช่วง ๒ ปี แรก ผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่ามีความจำเป็นจะต้องมีชุดแบบทดสอบวัดองค์ความรู้ของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษา เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ และ จัดโปรแกรมการเรียน ล่วงหน้าได้อย่างเหมาะสม การศึกษาครั้งนี้ทำให้เกิดข้อสรุปตามมาว่า เนื่องจากการจัดการศึกษาที่ ขาดช่วง ระหว่างการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา ทำให้นักศึกษาบางส่วน ต้องเรียนเนื้อหาทางวิชาการซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่เรียนมาแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อให้เกิด การสูญเสียในการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการโดยใช้เหตุ^{๒๐} และจากการที่สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนระดับเกรด ๑๒ สามารถสมัครเรียนบางรายวิชาล่วงหน้า เช่น วิชาเคมีที่เปิดสอน ในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้ผลการเรียนสมัครเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา และขอรับสิทธิ์พิเศษ ไม่ต้องเรียนซ้ำในรายวิชานั้น โดยสามารถผ่านไปเรียนรายวิชาชั้นสูงขึ้นไป ด้วยแนวคิดและแนวปฏิบัติ ดังกล่าว จึงทำให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตร Advanced Placement Course หรือ AP course หรือ program อย่างเป็นรูปธรรม

^{๒๐} Yani, D.B. The Internationalization of the Advanced Placement Program. [Online] Available : [http : www.apcentral. Collegeboard.com/ article/0,3045,184-0-0-27205,00.html](http://www.apcentral.collegeboard.com/article/0,3045,184-0-0-27205,00.html). (2010).

ในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ โรงเรียนมัธยมศึกษาเริ่มมีความคุ้นเคยกับหลักสูตร AP course มากขึ้น จึงเริ่มเปิดสอนรายวิชา AP course ให้กับนักเรียนชั้นต่ำกว่าเกรด ๑๑ ที่มีความพร้อมและมีความสามารถพิเศษ เช่น เปิดสอนรายวิชาชีววิทยา AP ให้กับนักเรียนเกรด ๑๐ นอกจากนั้น ยังได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ ในการพัฒนาหลักสูตร AP course สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

หลักสูตร AP course ได้รับการยอมรับจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เช่นในอเมริกาเหนือ ยุโรป และออสเตรเลีย ในปี ค.ศ. ๒๐๐๒ มหาวิทยาลัยในประเทศจีนเริ่มให้ การยอมรับนโยบายของหลักสูตร AP course ด้วยเช่นกัน ในปัจจุบันมีจำนวนกว่า ๒๔ ประเทศ ที่ให้การยอมรับหลักสูตรนี้ และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตร AP course ในประเทศไทย

สำหรับการจัดหลักสูตร AP course ในประเทศไทย เป็นหลักสูตรทางเลือกรูปแบบหนึ่งสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถพิเศษ ดังเช่น โครงการเรียนล่วงหน้า ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้กล่าวถึงข้อดีของโครงการดังกล่าวไว้ดังนี้^{๒๑}

๔.๒.๑ เป็นระบบที่เอื้อประโยชน์แก่เยาวชนผู้มีความสามารถสูง ได้เรียนเนื้อหาที่ ลึกและสูงขึ้น กว่าหลักสูตรปกติ ในสาขาที่ตนมีความถนัดสูงกว่าปกติ

๔.๒.๒ เป็นระบบที่สามารถรองรับและเอื้อประโยชน์แก่เยาวชนผู้มีความสามารถสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้จำนวนมากทั้งประเทศในระยะยาว โดยโรงเรียนจะได้ประโยชน์ในการยกระดับการเรียนการสอนด้วยความร่วมมือของคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัย จะได้ประโยชน์จากการได้ค้นพบและคัดสรรเยาวชนผู้มีความสามารถสูง เข้าศึกษาในสถาบันของตน

๔.๒.๓ เป็นการพัฒนาระบบการศึกษาไทยสำหรับเยาวชนผู้มีความสามารถพิเศษให้มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา ที่จะช่วยให้เยาวชนกลุ่มนี้ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

๔.๒.๔ ผู้ที่ผ่านการเรียนและสอบผ่านตามเกณฑ์กำหนดจะได้รับหน่วยกิตมหาวิทยาลัย

รูปแบบโรงเรียนทางเลือกในประเทศไทย

จากความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ทั้งด้านโครงสร้าง ด้านการบริหารจัดการ การปฏิรูปหลักสูตร และการปฏิรูปการเรียนรู้อ เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้มีคุณภาพและได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยให้การดูแลผู้เรียนทุกกลุ่ม ทั้งผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้มีความต้องการพิเศษ และให้การสนับสนุนผู้ที่มีความพร้อมมากกว่า เช่น เด็กปัญญาเลิศให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างเต็มศักยภาพอย่างรวดเร็วเป็นพิเศษ เปรียบเสมือนว่ากระทรวงศึกษาธิการต้องเตรียมเส้นทาง ๒ เส้นทาง คู่ขนานกัน คือ เส้นทางถนน

^{๒๑} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. โครงการเรียนล่วงหน้า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ [Online]. Available : <http://www.ku.ac.th> (๒๐๐๙)

ธรรมดาที่รองรับผู้เรียนทั่วไป และเส้นทางด่วน (fast track) สำหรับผู้ที่พร้อมจะขับเคลื่อนด้วยความเร่งด่วนพิเศษ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีโครงการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบ ๕ ลักษณะ โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๖ นับเป็นลักษณะของโรงเรียนทางเลือกใหม่ของประเทศไทย โรงเรียนรูปแบบใหม่ทั้ง ๕ มีดังนี้

๑. โรงเรียนในกำกับของรัฐ

โรงเรียนในกำกับของรัฐ (charter schools) หรือ โรงเรียนระบบสัญญา เป็นโรงเรียนทางเลือก มีลักษณะเป็นโรงเรียนที่มีอิสระ คล่องตัว และมีอำนาจตัดสินใจในการบริหารจัดการด้านวิชาการ การเงิน การบุคลากร และการบริหารทั่วไป ที่เรียกว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (school – based management : SBM) เป็นการนำแนวคิดและหลักการพื้นฐานเรื่องการกระจายอำนาจที่เน้นการให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วม และมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ชุมชน ท้องถิ่นและสังคมโดยรวม ตลอดจนการสร้างความเสมอภาคที่บุคคลมีเสรีภาพและโอกาสเท่าเทียมในทางเลือก โดยมีการบริหารจัดการ ด้วยระบบการมีส่วนร่วม บริหารงานโดยคณะกรรมการโรงเรียน

๑.๑ ลักษณะสำคัญของโรงเรียนในกำกับของรัฐ

๑.๑.๑ มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการตัดสินใจในการบริหารจัดการด้านวิชาการ การเงิน และการบริหารงานทั่วไป ด้วยระบบการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๑.๑.๒ มีความพร้อมในการตรวจสอบ และรับผิดชอบในผลงานตามข้อตกลง

๑.๑.๓ ลดภาระงบประมาณของรัฐในระยะยาว

๑.๑.๔ มีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

๑.๒ องค์ประกอบหลักของโรงเรียนในกำกับของรัฐ

๑.๒.๑ มีคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีองค์ประกอบเหมาะสม และหลากหลาย

๑.๒.๒ มีธรรมนูญโรงเรียนเป็นแผนหลักบริหารจัดการโดยมีกฎหมายรองรับ

๑.๒.๓ มีระบบการตรวจสอบและรายงานต่อต้นสังกัดชุมชน

๑.๒.๔ มีงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมที่ได้จากการสนับสนุนของชุมชน และผู้ปกครอง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของนักเรียนตามจุดเน้นของโรงเรียน

ตัวอย่างโรงเรียนในกำกับของรัฐในปัจจุบัน ตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ ใน พ.ศ. ๒๕๔๓ ให้มีสถานะเป็นองค์กรมหาชน โดยมุ่งให้เป็นโรงเรียนนิติบุคคล มีการบริหารที่ไม่อยู่ภายใต้ระบบราชการ เพื่อมุ่งให้การทำงานของโรงเรียนมีโอกาสจะประสบสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริงมากขึ้น โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์จึงเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งแรกที่เป็นองค์กรมหาชน มีอิสระในการบริหารจัดการด้านงานวิชาการ โดยเฉพาะการบริหารด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน^{๒๒}

๒. โรงเรียนวิถีสู่

^{๒๒} โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์.รายวิชา ว๔๐๓๔๑ หลักชีววิทยา ๑ (AP). [Online].

โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาที่เน้นกรอบการพัฒนา ตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา โรงเรียนวิถิพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยให้สามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

๒.๑ ลักษณะของโรงเรียนวิถิพุทธ

เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา วุฒิธรรม ๔ ประการ คือ

๒.๑.๑ สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครูอาจารย์ที่มีข้อมูลมีสื่อที่ดี

๒.๑.๒ สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี

๒.๑.๓ โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี

๒.๑.๔ อัมมานุจัมมปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม^{๒๓}

๒.๒ การจัดสภาพโรงเรียนวิถิพุทธ

๒.๒.๑ ด้านกายภาพ

สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา เช่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดูแลเสียงต่าง ๆ มีให้อีกทีก็ ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

๒.๒.๒ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยมีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้

๑) มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน (เพื่อใกล้ชิดศาสนา)

^{๒๓} กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖), หน้า ๓-๕.

๒) มีการรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)

๓) มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่น ๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน (เพื่อพัฒนาสมาธิ)

๔) มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน (เพื่อให้กินเป็นกินอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เข้าใจ)

๕) มีกิจกรรมอาสาตาวិเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล (เพื่อให้อยู่เป็นอยู่อย่างสงบ สุข)

๖) มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน (เพื่อให้ อยู่เป็น)

๗) มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ (เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)

๘) มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม (เน้นย้ำและเสริมแรงการทำ ความดี)

๙) ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผล และประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล/ วินัย ด้วยปัญญา)

๒.๒.๓ ด้านการเรียนการสอน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่ บูรณาการ พุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียน ด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น

๑) หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผล การเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อม ๆ กัน หรือ

๒) การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ และปฏิบัติหรือ

๓) การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็น เกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนเองผู้อื่น

๔) ประสานร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสาระ พระพุทธศาสนาในบริบทต่าง ๆ

ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดย นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการ พัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการ ดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้ เพิ่มพูนปัญญา

๒.๒.๔ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข และการเสียสละ เป็นต้น

๒.๒.๕ ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ

สถานศึกษาวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความแตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษานั้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษาก็เป็นไปได้

๒.๓ แนวการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๑ หลักสูตรสถานศึกษา

๑) สอดแทรก เพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๒) เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

๓) ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

๔) สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๒.๓.๒ ผู้สอน

๑) เป็นตัวอย่างที่ในลักษณะ “สอนให้รู้ ให้ทำ ดู อยู่ ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

๒) เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

๒.๓.๓ กระบวนการเรียนรู้

๑) พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

๒) จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

๓) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

การพัฒนาหลักสูตร ~ ๑๘๖ ~ Curriculum Development

๔) เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

๒.๓.๔ กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ

๑) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

๑.๑) พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๑.๒) ประกวดมารยาทชาวพุทธ

๑.๓) กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)

๑.๔) กิจกรรมบริการจิต เจริญปัญญา

๑.๕) เรียนธรรมศึกษา/ สอบธรรมศึกษา

๑.๖) บรรพชาสามเณรฤดูร้อน

๒) กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น

๒.๑) กิจกรรมหน้าเสาธง

๒.๑.๑) กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)

๒.๑.๒) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่ง

(สมาธิ)

๒.๑.๓) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท

๒.๑.๔) กิจกรรมนั่งไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง)

๒.๑.๕) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดิน

พร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

๒.๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างกัน

๒.๒.๑) กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร

๒.๒.๒) กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการ

รับประทานอาหาร

๒.๒.๓) กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มี

กติกากว่าไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ

๒.๒.๔) กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร

๒.๒.๕) กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน (อาจให้

นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน)

๒.๓) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

๒.๓.๑) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์

๒.๓.๒) กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ

๒.๓.๓) กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

๒.๔) กิจกรรมประจำสัปดาห์

๒.๔.๑) กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

๒.๔.๒) กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

๓) กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนา

โรงเรียนวิถีพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมิมบูชา ดังนี้

๓.๑) กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม ดังเช่น

๓.๑.๑) ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา

๓.๑.๒) ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม)

๓.๑.๓) เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา

๓.๒) หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา

๓.๓) สถานศึกษาจัดบรรยายภาควันสำคัญทางศาสนาโดยประจําจัดตั้งทิวสีเหลืองเชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

๔) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น

๔.๑) กิจกรรมไขปัญหาธรรม

๔.๒) กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

๔.๓) กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี

๔.๔) กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี

๔.๕) กิจกรรมอาสาตาวีพิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)

๔.๖) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม

๔.๗) กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม)

๔.๘) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

๔.๙) กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

๔.๑๐) กิจกรรมสมทานศีลในวันพระ

๔.๑๑) กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ

๔.๑๒) กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วย

กิริยาวาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา

๔.๑๓) กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน

๔.๑๔) กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน

๔.๑๕) กิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง)

๔.๑๖) กิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

๓. โรงเรียนสองภาษา

โรงเรียนสองภาษา (English Program) เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ความสามารถ และทักษะทางภาษาของผู้เรียน ในลักษณะห้องเรียนพิเศษ เพื่อแยกนักเรียนที่มี

ความสามารถทางภาษาอังกฤษออกมาจากนักเรียนปกติทั่วไป ในการจัดการเรียน การสอน โรงเรียน ต้องคำนึงถึงความสามารถพื้นฐานในการใช้ภาษาของผู้เรียน การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมอันดีงาม ตลอดจนการเรียนการสอนในบริบทของการผสมผสานความเป็นไทยกับความเป็นสากล

๓.๑ แนวคิดและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนสองภาษา

ปัจจุบันสังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งคนในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้ ตลอดเวลา การปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อเตรียมคนในชาติให้มีความสามารถ ในการปรับตัว ก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งของด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และมีความสามารถในการแข่งขัน ภาษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และจำเป็น อย่างยิ่งในสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่จะใช้เป็นสื่อกลางของการศึกษาค้นคว้า ทั้งเป็นสื่อกลางของการ ติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีผู้นิยมใช้เป็นจำนวนมาก การที่นักเรียนมี ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี นับเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้เป็น อย่างยิ่ง วัตถุประสงค์ของโรงเรียนสองภาษา มีดังนี้

๓.๑.๑ เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถและมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในระดับสากล

๓.๑.๒ เพื่อสนับสนุนให้ครูและบุคลากรของโรงเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา

๓.๑.๓ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เต็มตามศักยภาพ

๓.๒ รูปแบบของโรงเรียนสองภาษา

๓.๒.๑ โรงเรียนสองภาษาประเภท English Program (EP) เป็นการจัดการเรียน การสอนเป็นภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา จัดการเรียนการสอนได้เฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และพลศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาจัดการเรียนการสอนได้ทุกวิชา ยกเว้น ภาษาไทยและสังคมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย กฎหมายไทย ประเพณี และวัฒนธรรม ไทย จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อซึ่งใช้เวลาเรียน ๑๘ ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ขึ้นไป อย่างน้อย ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้

๓.๒.๒ โรงเรียนสองภาษาประเภท Mini English Program (MEP) เป็นการ จัด การเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษได้ไม่เกินร้อยละ ๕๐ ของชั่วโมงสอนทั้งหมดต่อสัปดาห์ หรือ ๘ - ๑๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อย่างน้อย ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้

ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งโรงเรียน รัฐบาลและโรงเรียนเอกชน เปิดสอนตามโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (EP/MEP) รวมทั้งหมด ๘๐ โรงเรียน แยกเป็นระดับ ประถมศึกษา ๑๘ โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๕๗ โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๕ โรงเรียน^{๒๔}

^{๒๔} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. รูปแบบของโรงเรียนสองภาษา. [Online]

๓.๓ แนวทางการจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาที่จะจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรโรงเรียนสองภาษาจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- ๓.๓.๑ หลักสูตรที่ใช้ต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๓.๓.๒ การจัดการเรียนการสอน ต้องจัดในบริบทของความเป็นไทยผสมผสานความเป็นสากล โดยมุ่งเน้นความรักท้องถิ่น ประเทศชาติและความเป็นไทย
- ๓.๓.๓ การจัดการเรียนการสอนทุกรายวิชาโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงาม สร้างความมั่นใจและส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร
- ๓.๓.๔ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การสอนแบบโครงงาน การสอนแบบบูรณาการ การสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและสรุปเป็นองค์ความรู้ได้
- ๓.๓.๕ สถานศึกษาต้องจัดให้มีสื่อ และนวัตกรรมทางการศึกษา วัสดุ อุปกรณ์ การเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เรียนอย่างครบถ้วนและเพียงพอ เช่น โปรแกรมสำเร็จรูปช่วยสอน สื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และสื่อในลักษณะสื่อ ICT ทางภาษาอังกฤษ เป็นต้น

๔. โรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

โรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (ICT – Schools) เป็นโรงเรียนที่นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษาทั้งในด้านพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการจัดการศึกษา และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ ICT เป็นเครื่องมือเสริมแสวงหาความรู้และพัฒนาองค์ความรู้ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายเทคโนโลยี ทั้งในเวลาและนอกเวลาการเรียนการสอน ทำให้ระบบการเรียนรู้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ช่วยผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันทางด้านฐานะ ความพร้อมและทางด้านศักยภาพ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา และสามารถปรับตัวได้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมได้

ดังนั้นโรงเรียนที่จะเรียกว่าเป็นโรงเรียน ICT จะต้องมีการนำ ICT มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้ ICT เป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ และมีการจัดเตรียมความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สื่อ และทรัพยากรการศึกษาต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการใช้ ICT^{๒๕}

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างโครงการโรงเรียน ICT ของกระทรวงศึกษาธิการ

๔.๑ โครงการโรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

โครงการโรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อศึกษารูปแบบการนำ ICT มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้

^{๒๕} นาดยา ปิลาธนนนท์. การออกแบบหลักสูตร ICT และการสอน e Collaborative Learning. [Online]. Available : www.ku.ac.th/e-magazinw/august47/it/e_colla.htm/

โดยคิดเอง ทำเอง และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการใช้ ICT เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการเรียนรู้ ในระยะแรกมีสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเข้าร่วมโครงการจำนวน ๑๒ โรงเรียน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะของการประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนด้านการใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ จำนวน ๕ สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔.๑.๑ วัตถุประสงค์ของโครงการโรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

- ๑) เพื่อให้บุคลากรโรงเรียนมีความรู้ความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์ สำหรับพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และฝึกทักษะด้านคอมพิวเตอร์ให้กับนักเรียน
- ๒) เพื่อสนับสนุนโรงเรียนให้ใช้โปรแกรมที่ถูกต้องตามลิขสิทธิ์
- ๓) เพื่อให้โรงเรียนนำ ICT ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียนตามเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา
- ๔) เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาแผนการสอน หรือชุดการสอนที่ใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และสามารถใช้อินเทอร์เน็ต และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ในการสืบค้นและแสวงหาความรู้
- ๕) เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถประยุกต์ใช้โปรแกรมต่าง ๆ ในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๖) เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีและสามารถใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ สามารถสร้างชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ สามารถใช้โปรแกรมกราฟิก ตกแต่งชิ้นงานให้สมบูรณ์ และนำ ICT ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- ๗) เพื่อให้โรงเรียนพัฒนา จัดทำสื่อการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ด้วย ICT ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางด้าน ICT

๔.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีของโรงเรียน ICT

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ริเริ่มโครงการโรงเรียนใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคชันนิสม์ (constructionism) ของ ซีมัวร์ เพเพิร์ต (Seymour Papert) ทฤษฎีดังกล่าวมีความเชื่อว่าการศึกษามีความหมายถึงการนำเอาความรู้ที่นักเรียนมีอยู่ภายในตนเองออกมา แสดงให้ปรากฏ ดังนั้นการศึกษาต้องเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้อันเป็นของตนเอง โดยมีสิ่งแวดล้อมที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการสร้างความรู้ของนักเรียน

๔.๑.๓ บทบาทของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงโรงเรียน

- ๑) จัดทำแผนการพัฒนาร่วมกับโรงเรียน
- ๒) สนับสนุนด้านวิชาการ วัสดุ อุปกรณ์ อย่างต่อเนื่องตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินโครงการ
- ๓) พัฒนาครู บุคลากรในโรงเรียน ให้มีความรู้ ความสามารถด้าน ICT สำหรับเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอน

๔) ศึกษาและวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ICT เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการเรียนรู้

๕) สนับสนุนสถานศึกษาบูรณาการ ICT สู่การเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การผลิตสื่อการสอน

๔.๑.๔ บทบาทของโรงเรียน ICT

๑) พัฒนาให้มีระบบเครือข่าย Intranet / LAN ในโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้
๒) ดำเนินการให้มีการใช้ Internet ในการจัดการเรียนการสอนอย่างคุ้มค่า
๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย ICT ที่หลากหลายหรือตามแนวทางที่สถาบันการศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงกำหนด

๔) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้/หลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้ ICT เป็นเครื่องมือ

๕) พัฒนาเว็บไซต์ของโรงเรียน

๖) พัฒนาครูและนักเรียนให้มีทักษะในการใช้ ICT สำหรับการเรียนการสอนและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

๗) ส่งเสริมครูและนักเรียนให้มีกิจกรรมฝึกสืบค้นความรู้จากเครือข่ายต่าง ๆ และนำมาสร้างองค์ความรู้ อย่างต่อเนื่องทุกสาระการเรียนรู้

๘) กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และรายงานผลเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

๙) สนับสนุนงบประมาณด้าน ICT เพื่อการเรียนการสอน

๑๐) มีแผนพัฒนาการเรียนรู้ด้าน ICT บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการของโรงเรียน และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการของโรงเรียน

๑๑) ส่งเสริมให้มีการประสานเครือข่ายจากชุมชน องค์กรภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนด้าน ICT

๑๒) รวบรวมสื่อ นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนด้วย ICT อย่างเป็นระบบ/ จัดเป็นคลัง/ ศูนย์สื่อ ICT/ แหล่งเรียนรู้ ฯลฯ ตามศักยภาพของโรงเรียน

๔.๒ โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน

โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน (Lab School Project) เป็นโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยมีความเชื่อที่ว่าการศึกษาสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถลดช่องว่างของบุคคลในสังคมได้ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนสามารถหลุดพ้นจากความยากจน โครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน จึงเป็นกระบวนการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในฝันของคนในสังคม ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ^{๒๖}

^{๒๖} กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนในโครงการ ๑ อำเภอ ๑ โรงเรียนในฝัน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

๔.๒.๑ วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝัน

๑) เพื่อกระจายโรงเรียนที่มีคุณภาพมาตรฐานให้ทั่วถึงทุกอำเภอ เพื่อให้เด็กและเยาวชนในชนบทมีโอกาสเข้ารับการศึกษามีคุณภาพ อันเป็นพื้นฐานให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต คิดให้เท่าทันโลกอนาคตที่จะเกิดขึ้น ทำให้เด็กเติบโตด้วยความเชื่อมั่นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒) เพื่อพัฒนาเยาวชนไทย ให้เติบโตด้วยความพร้อมอย่างสากล ให้เป็นพลังสำคัญในการปรับเปลี่ยนและขับเคลื่อนอนาคตของชาติให้พัฒนาอย่างยั่งยืนและมีศักดิ์ศรี

๔.๒.๒ ลักษณะของโรงเรียนในฝัน

๑) จัดการศึกษาได้คุณภาพมาตรฐาน ปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แข่งขันได้ในระดับสากล ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐานชาติ สามารถพัฒนาสู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย จัดบรรยากาศการเรียนรู้ เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน และมีความเป็นประชาธิปไตย

๒) เป็นตัวอย่างการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับอำเภอที่มีคุณภาพมาตรฐาน เทียบเคียงกับโรงเรียนชั้นนำ เป็นที่ยอมรับศรัทธาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วม

๓) มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ บริหารคุณภาพทั้งระบบ มีความคล่องตัว รวดเร็วทันสมัย มีผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีอาชีพและมีจำนวนเพียงพอ

๔) มีความเข้มแข็งทางวิชาการ สามารถเป็นต้นแบบ เป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือพัฒนาชุมชน และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

๕) มีเครือข่ายการสนับสนุน มีกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งทดลองสาธิต และฝึกอบรมครูของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน

๖) สื่อและเทคโนโลยีทันสมัยเพียงพอ เป็นระบบเครือข่ายและเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน

๗) เป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่น ๆ นำนวัตกรรมทางการศึกษาที่ทันสมัยไปพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพมาตรฐาน ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนได้มาตรฐานและเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพ

๔.๒.๓ ลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในฝัน

๑) มีอิสระในการจัดการเรียนตามศักยภาพผู้เรียน

๒) เปิดโปรแกรมการเรียนอย่างหลากหลายและมีมาตรฐานสูง

๓) เชื่อมโยงกับอาชีพในท้องถิ่น เพิ่มพูนทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อได้

๔) เน้นให้ผู้เรียนทุกคนสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ และใช้เทคโนโลยี (ICT) เป็นและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้

๕) เป็นตลาดความรู้ให้แก่ชุมชน (ชุมชนร่วมเรียนรู้กับผู้เรียนได้ตามที่ต้องการ)

- ๖) เป็นหลักสูตรที่เรียนได้ทั้งนักเรียนและบุคคลทั่วไป
- ๗) เป็นหลักสูตรที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการศึกษาต่อ และสร้างการเรียนรู้สู่การประกอบอาชีพ (career path) ของผู้เรียน

๔.๒.๔ แนวการจัดแบบเรียนรู้ของโรงเรียนในฝัน

โรงเรียนในฝัน จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

- ๑) จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือทำ (activities – based learning)
- ๒) เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม (site – based learning)
- ๓) เรียนรู้แบบร่วมมือ (co – operative learning) และเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (team projects)
- ๔) ร่วมเรียนรู้กันกับชุมชนหรือสถานประกอบการ (participatory learning)
- ๕) เรียนรู้ที่หลากหลายและบูรณาการ (diversified/ integrated learning model)
- ๖) เรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการเรียนรู้ในเครือข่าย (ICT e – learning network learning)

๕. โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ (gifted and talented child) หมายถึง เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านในทางสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางด้านทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬา และความสามารถทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขาอย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน^{๒๗}

จากผลการวิจัยเบื้องต้นของประเทศไทย พบว่าเด็กและเยาวชนไทยที่มีความสามารถพิเศษอยู่ประมาณร้อยละ ๓ ในแต่ละสาขาวิชา แต่อดีตที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของประเทศไทยยังไม่เอื้อต่อการค้นหา และพัฒนาเด็กกลุ่มนี้อย่างเต็มตามศักยภาพ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เล็งเห็นความสำคัญ และเป็นความจำเป็นในการกำหนดนโยบายเร่งด่วน

ในการดำเนินการเรื่องนี้ โดยกำหนดให้เป็นประเภทหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะข้อความในมาตรา ๑๐ วรรค ๔ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ดังนั้นในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในการค้นหา และพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนแม่บทในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นแผนระยะยาว และให้มีการจัดทำแผนระยะสั้นในการเตรียมความพร้อมที่จะดำเนินการในช่วง ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๖ –

^{๒๗} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยการพัฒนาแบบและหลักสูตรการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

พ.ศ. ๒๕๔๘) ในด้านการเตรียมความพร้อมด้านหลักสูตรเป็นไปตามทฤษฎีการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ๔ วิธี คือ

๑. วิธีลดระยะเวลาเรียน หรือข้ามชั้นเรียน (acceleration) อาจเป็นการข้ามชั้นเรียน หรือข้ามบางเวลา

๒. วิธีเพิ่มพูนประสบการณ์ (enrichment) เป็นการขยายกิจกรรมในหลักสูตรให้กว้าง และลึกซึ้งกว่าที่มีอยู่ในหลักสูตรปกติ เป็นการเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เช่น การจัดชุดการเรียนการสอนรายบุคคล การทำโครงการ การจัดทัศนศึกษา

๓. วิธีขยายหลักสูตร (extention) เป็นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกหลักสูตรที่ตอบสนองความสนใจ และความสามารถเป็นรายบุคคล เด็กสามารถเรียนเกินกว่าหลักสูตรปกติ เช่น หลักสูตร AP program

๔. การใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษา (mentoring)

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นับเป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ ที่ยึดหลักเอกภาพด้านนโยบายแต่หลากหลายการปฏิบัติสู่สถานศึกษา ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ย่อมส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับองค์กร การศึกษาผลการใช้หลักสูตรและ การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะย่อมทำให้สถานศึกษามองเห็นจุดเด่น จุดด้อย ข้อบกพร่อง เกี่ยวกับการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และนำปัญหาต่าง ๆ ไปปรับปรุงแก้ไข อันจะเกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาต่าง ๆ ต่อไป

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่ผ่านมา พบว่ามีประเด็นปัญหาที่สำคัญ ๔ ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร ทำให้นักพัฒนาหลักสูตรมองเห็นทิศทางของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและรูปแบบของหลักสูตรที่มีความหลากหลาย ปัจจุบันกระแส ความเคลื่อนไหวที่สำคัญของโลก ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับมนุษยชน และแนวคิดเกี่ยวกับโลกศึกษา

สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา โดยสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดทำหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสถานศึกษาได้ตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาที่ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นในปัจจุบันจึงเกิดการศึกษากลับไปทางเลือกอย่างหลากหลาย รูปแบบของโรงเรียนและหลักสูตรทางเลือกในต่างประเทศมีหลายประเภท ได้แก่ โรงเรียนแม่เหล็ก การจัดการศึกษาโดยครอบครัว โรงเรียนหลักสูตรเร่งรัด สำหรับรูปแบบโรงเรียนในประเทศไทยตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการมี ๕ รูปแบบ ได้แก่ โรงเรียนในกำกับของรัฐ โรงเรียนวิถีสอน โรงเรียนสองภาษา โรงเรียนต้นแบบการใช้ ICT และโรงเรียนสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ

เอกสารอ้างอิงบทที่ ๘

- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖.
- กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนในโครงการ ๑ อำเภอ ๑ โรงเรียนในฝัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.
- กระทรวงศึกษาธิการ. ๖ ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา [Online].
Available : http://matichon.co.th/news_detail.php?id=11312&catid=3, ๒๕๕๐.
- จรรยา ศุภกาญจน์. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ และเขต ๒. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสาขากิจการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ดำรง เหมือนประสพ. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๖. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสาขากิจการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.
- นาคยา ปิลาธนนันท์และคณะ. การศึกษาตามมาตรฐาน : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- นาคยา ปิลาธนนันท์. การออกแบบหลักสูตร ICT และการสอน e Collaborative Learning [Online]. Available : www.ku.ac.th/e-magazinw/august47/it/e-colla.htm/
- นาคยา ปิลาธนนันท์. ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสาขากิจการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.
- ประเทืองสุข ยังเสถียร. การพัฒนาคลังรายวิชา Magnet ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.
- พรพิมล พรพิรชนม์. การพัฒนาหลักสูตร AP Course สำหรับการเข้าเรียนในคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา : กรณีศึกษาหลักสูตร AP Course วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ๑. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.
- พันธ์นีย์ วิหกโต. การวิจัยติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. โครงการเรียนล่วงหน้า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ [Online].
Available : <http://www.ku.ac.th> (๒๐๐๙)

- มาโนชญ์ มีดี. สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดพื้นที่ การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต ๒. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ยุทธชัย เฉลิมชัย และคณะ. ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดย ครอบครัว (Home School). กรุงเทพมหานคร : พริกหวาน กราฟฟิค, ๒๕๔๙.
- ยุทธชัย เฉลิมชัย. สภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๖.
- ยุวดี ศุภรัชดาพันธ์. ปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ใน สถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต ๑. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. รายวิชาพื้นฐานตามหลักสูตรโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ [Online]. Available : <http://www.mwit.ac.th> (๒๕๕๐)
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. รายวิชา ๖๔๐๓๔๑ หลักชีววิทยา ๑ (AP). [Online]. Available : http://www.mwit.ac.th/~bio/sub_2548.doc (๒๕๕๐).
- โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. Academic Magnet School. [Online] Available : <http://www.mwit.ac.th> (๒๕๕๐).
- ศรีอรอนงค์ สนธิชัย. ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง สังกัดกรม สามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระแส Home School ในโลกแห่งเสรีภาพการเรียนรู้. [Online] Available : http://www.once.go.th/publication/4207001/homeschool_chap1.pdf (๒๕๕๐).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบและหลักสูตรการจัดการ การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๘.
- สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๖. รายงานการวิจัย การติดตามผล การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา ๖. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๖.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. รูปแบบของโรงเรียนสองภาษา. [Online] Available : <http://inno.obce.go.th> (๒๕๕๐).
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนเพื่อนเด็ก เล่มที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๘.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. โรงเรียนต้นแบบการใช้ไอซีทีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. [Online] Available : <http://inno.obce.go.th/project/ict.html/how2learn.htm> (๒๕๕๐).

การพัฒนาหลักสูตร ~ ๑๙๘ ~ Curriculum Development

สุมนา ระเบียบ.การศึกษาทางเลือก. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (เอกสารอัดสำเนา), ๒๕๔๘.

โสภณ คำนิ่งเนตร. การจัดทำและบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

อมรวิชัย นาคทรพรพ. รายงานการวิจัยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประสบการณ์ของนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

Broward County Public Schools **Magnet Programs Faces of the Future.** [Online] Available : http://www.broward.k12.fl.us/magnet_programs/html/home/html. (2010).

Global Education. **Global Education Curriculum in Australia.** [Online] Available : <http://www.globaledecation.edna.edu.au/globaled/jsp/index.jsp> (2010).

Houston Independent School District. **Magnet Program.** [Online] Available : http://www.houstonisd.org/HISDPortal/departments/IndexFront/0,3104,28991668_33761897,00.html. (2010).

Little Rock School District. **Magnet Program.** [Online] Available : <http://www.lrsd.org/schoolindex.cfm?sceode=8>. (2010).

New Haven accelerated Elementary School. **Education for the Future.** [Online] Available : www.newhaven.boone.k12.ky.us/. (2010).

Public School Review. **What is a Magnet school?.** [Online] Available : <http://www.publicschoolreview.com/magnet-schools.php>. (2010).

Waldrip, D. **About Magnet Schools America.** [Online] Available : <http://www.magnet.edu/about.htm>. (2010).

Yani, D.B. **The Internationalization of the Advanced Placement Program.** [Online] Available : <http://www.apcentral.collegeboard.com/article/0,3045,184-0-0-27205,00.html>. (2010).